

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Бедилзода Ҳусайн Кабут дар мавзуи «Манфиатҳои миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозӣ ба муҳити геополитикии минтақа» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ

Дар шароити дигаргуниҳои амиқи низоми муносибатҳои байналмилалӣ, ки бо ташаккули тартиботи нави ҷаҳонӣ, афзоиши рақобати геополитикӣ, тағйирёбии тавозуни қудрат ва зухури таҳдидҳои нави амниятӣ тавсиф мешавад, масъалаи муайян кардани манфиатҳои миллий ва роҳҳои мутобиқсозии онҳо ба муҳити геополитикии минтақа аҳамияти махсуси илмӣ ва амалӣ пайдо кардааст. Аз ин нуқтаи назар интихоби мавзуи таҳқиқоти илмӣ довталаб комилан асоснок буда, ба самтҳои афзалиятноки рушди илм ва соҳаи таҳқиқоти муносибатҳои байналмилалӣ ҷавобгӯ мебошад.

Аз омӯзиши автореферат бармеояд, ки муаллиф масъалаи таҳқиқшавандаро дар заминаи таҳлили равишҳои классикӣ ва муосири муносибатҳои байналмилалӣ мавриди омӯзиш қарор додааст. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки моҳияти мафҳуми «манфиатҳои миллий»-ро аз нигоҳи мактабҳои реализм, неореализм, либерализм, конструктивизм ва геосиёсат таҳлил намуда, ҷойгоҳи онро дар сиёсати хориҷии давлатҳои Осиёи Марказӣ муайян созад. Ин гуна муносибати методологӣ ба таҳқиқот хусусияти фарогир бахшидааст.

Яке аз бартариҳои асосии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки масъалаи манфиатҳои миллий танҳо ҳамчун категорияи сиёсӣ шарҳ дода нашуда, дар иртибот бо амниятӣ миллий, рушди иқтисодӣ, ҳамгироии минтақавӣ, рақобати геоиқтисодӣ ва дипломатияи бисёрсамта баррасӣ гардидааст. Муаллиф дуруст нишон медиҳад, ки дар шароити муосир самаранокии сиёсати хориҷии давлатҳои Осиёи Марказӣ аз қобилияти онҳо дар мутобиқ намудани афзалиятҳои миллий ба таҳаввулоти муҳити байналмилалӣ вобастагӣ дорад.

Чихати мусбати дигари таҳқиқот истифодаи муносибати муқоисавӣ нисбат ба сиёсати хориҷии давлатҳои минтақа мебошад. Муаллиф хусусиятҳои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Ўзбекистон, Ҷумҳурии Қирғизистон ва Туркменистонро таҳлил намуда, омилҳои умумӣ ва фарқкунандаи сиёсати онҳоро муайян кардааст. Ин равиш ба амиқ гардидани таҳлили илмӣ мусоидат намудааст.

Навгони илмӣ таҳқиқот дар кӯшиши таҳияи диди муосир нисбат ба тағйирёбии муҳити геополитикии Осиёи Марказӣ ва таъсири он ба афзалиятҳои миллии давлатҳои минтақа зоҳир мегардад. Муаллиф бо истифода аз таҳлили омилҳои дохилӣ ва хориҷӣ нишон медиҳад, ки манфиатҳои миллии категорияи тағйирёбанда буда, вобаста ба муҳити байналмилалӣ ва имкониятҳои давлат метавонад мазмун ва шакли нави татбиқро соҳиб шавад.

Қобили зикр аст, ки дар автореферат ба масъалаҳои ҳамкориҳои давлатҳои Осиёи Марказӣ бо Созмони Милли Муттаҳид, Созмони ҳамкориҳои Шанхай, Созмони Аҳдномаи амнияти дастҷамъӣ, Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё ва дигар сохторҳои байналмилалӣ низ таваҷҷуҳи зарурӣ дода шудааст. Ин масъала аҳаммияти амалӣ дошта, дар таҳкими мавқеи байналмилалии кишварҳои минтақа нақши муҳим мебозад.

Дар доираи ду боби аввали кори илмӣ муаллиф масъалаҳои назариявӣ концептуалии ташаккулёбии манфиатҳои миллии ва давлати миллиро таҳқиқ намудааст. Аз ҳама муҳим ин аст, ки дар ин қисми таҳқиқот ҷанбаҳои назариявии манфиатҳои миллии дар робита бо давлати миллии шарҳу тавзеҳ дода шудааст. Дар се боби баъдии кори илмӣ манфиатҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, масъалаи ҳимояи онҳо, таъсири омилҳои гуногун, аз ҷумла омилҳои геополитикӣ ба устувории манфиатҳои миллии Тоҷикистон, манфиатҳои миллии кишварҳои Осиёи Марказӣ, манфиатҳои геополитикии абарқудратҳо дар минтақаи Осиёи Марказӣ, ҳамкориҳои кишварҳои минтақа дар низоми нави муносибатҳои байналмилалӣ ба таври амиқ таҳқиқ гардидаанд.

Натиҷаҳои илмӣ таҳқиқот бо дараҷаи кофӣ асоснок гардида, хулосаҳои пешниҳодшуда мантиқӣ ва бо вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ мебошанд. Автореферат нишон медиҳад, ки муаллиф масъалаи таҳқиқшавандаро мустақилона омӯхта, тавонистааст натиҷаҳои дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ ба даст оварад.

Дар баробари натиҷаҳои дар боло номбаргардида дар таҳқиқоти муаллиф як қатор мулоҳизаҳои дигари илмӣ мавҷуданд, ки дар шакли дигар таҳлилу баррасӣ намудани онҳо аҳамиятнокии натиҷаҳои таҳқиқотро бештар менамуд. Чунончӣ:

1. Дар матни автореферат мафҳуми «манфиатҳои миллӣ» асосан аз нуқтаи назари сиёсатшиносӣ таҳлил шудааст. Ба андешаи мо, истифодаи васеътари равишҳои байнисоҳавӣ (иқтисоди сиёсӣ, ҳуқуқи байналмилалӣ ва назарияи амният) метавонист таҳқиқотро боз ҳам ғанитар гардонад.

2. Муаллиф таъсири рақобати қудратҳои ҷаҳонӣ ба минтақаи Осиёи Марказиро таҳлил намудааст, аммо таъсири омилҳои дохилиминтақавӣ, аз ҷумла масъалаҳои марзӣ, истифодаи захираҳои обӣ, муҳоҷират ва тағйирёбии демографиро нисбатан мухтасар баррасӣ намудааст. Ин омилҳо низ дар ташаккули манфиатҳои миллӣ нақши муҳим доранд.

3. Дар автореферат нақши дипломатияи иқтисодӣ ва дипломатияи энергетикӣ ҳамчун воситаи татбиқи манфиатҳои миллӣ бештар дар шакли умумӣ тавсиф гардидааст. Ба мақсад мувофиқ мебуд, агар муаллиф механизмҳои мушаххаси истифодаи ин абзорҳоро дар сиёсати хориҷии давлатҳои минтақа нишон медод.

4. Дар таҳқиқот масъалаи таъсири таҳримҳои байналмилалӣ, тағйирёбии занҷираҳои ҷаҳонӣ таъминот ва рақобати иқтисодӣ ба стратегияҳои мутобиқсозии давлатҳои Осиёи Марказӣ ба таври маҳдуд инъикос гардидааст. Бо назардошти вазъи кунунии иқтисоди ҷаҳонӣ, баррасии амиқтари ин масъала аҳаммияти илмӣ таҳқиқотро боз ҳам зиёд менамуд.

Мулоҳизаҳои зикршуда бештар хусусияти тавсиявӣ дошта, ба тақмили минбаъдаи таҳқиқоти илмӣ муаллиф равона шудаанд ва ҳеҷ гоҳ аҳаммияти назариявӣ амалӣ ва арзиши илмӣ таҳқиқотро коҳиш намедиханд.

Дар маҷмӯъ, автореферати диссертатсияи Бедилзода Ҳусайн Кабут дар мавзӯи «Манфиатҳои миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ ва стратегияҳои мутобиқсозӣ ба муҳити геополитикии минтақа» таҳқиқоти мустақили илмӣ анҷомёфта буда, дорои нағзони илмӣ, аҳаммияти назариявӣ ва арзиши амалии назаррас мебошад. Натиҷаҳои бадастомада дар рушди илми муносибатҳои байналмилалӣ ва таҳқиқоти геосиёсӣ таъсири назаррас мегузоранд.

Автореферат ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, рушди глобалӣ ва минтақавӣ мебошад.

Доктори илмҳои сиёсӣ, профессори кафедраи равандҳои сиёсӣ дар Тоҷикистони факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон Сафаралізода Х.К.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 17
E-mail: quddusov@mail.ru
Тел.: (+992) 988127383

Имзои Х.К. Сафаралізодаро тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДМГ

Шодихонзода Э.

Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17
E-mail: tnu.int.re@gmail.com
Веб-сайт: www.tnu.tj
Тел.: (+992 37) 221-77-11; 221-47-96

«25» «08» 2026.